

3. Aspecte metodologice

Toponimele prezentate în această lucrare au fost adunate, în mare parte, în cadrul proiectului *Tezaurul toponimic al României. Moldova*¹, atât în urma efectuării de anchete directe pe teren, cât și prin parcurgerea unor colecții de documente (publicate ori inedite) sau hărți.

Unele toponime, mai ales cele majore, din zona aflată în discuție au fost analizate de-a lungul timpului de diverși lingviști, istorici sau geografi. Ancheta la fața locului ne-a oferit posibilitatea completării mapei toponimice cu toponime minore, cărora de foarte multe ori nu li se acordă atenție. Totodată, am putut obține informații privind relațiile dintre denumirile diverselor obiecte geografice, utilizarea toponimelor în vorbire sau în diverse contexte scrise, etimologia acestora. Anchetele au fost efectuate cu ajutorul *Chestionarului toponimic și entopic general cu un Glosar de entopice onomasiologic*², chestionar cu 1038 de întrebări, organizate pe capitole, în funcție de categoriile geografice. Din acest chestionar am folosit doar întrebările specifice realităților geografice din zona cercetată. Conform indicațiilor din *Ancheta toponimică*³, chestionarul a fost aplicat în totalitate doar în una din localitățile componente ale fiecărei comune, în restul satelor punând doar o parte din întrebări, considerate esențiale pentru obținerea de toponime. Entopicele și toponimele obținute au fost notate cu transcrierea fonetică pe fișe, cu explicațiile primite de la subiecții anchetelor; denumirile obiectelor geografice au fost localizate pe hărți la scara 1:25000.

Informatorii trebuie să fie localnici sau să fie veniți în sat de cel puțin 20 de ani, să cunoască foarte bine și în amănunt denumirile apelor, văilor, câmpiilor, dealurilor, pădurilor, poienilor, fântânilor, drumurilor etc., dar nu trebuie să fie foarte în vârstă, pentru că uită multe nume și au obiceiul de a selecta doar toponime majore⁴. De altfel, ne-am lovit adesea de afirmația „Dar acesta nu este un nume important!” Influența reprezentanților administrației este destul de însemnată, subiecții anchetați utilizând de multe ori sintagme toponimice specifice stilului oficial.

¹ Proiect al Academiei Române, în curs de realizare în cadrul Departamentului de toponimie al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. De asemenea, o parte din informații au fost obținute în urma colaborării la proiectul finanțat de CNCIS (nr. 278/2007) *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*, coordonat de CS I dr. Dragoș Moldovanu.

² MOLDOVANU, C.T.

³ MOLDOVANU, A.T.

⁴ După Marius SALA, P., 172, persoanele care răspund la chestionare trebuie să fie în vârstă și să cunoască exact locurile din hotarul satului.

De asemenea, sunt preferați informatorii care au avut ocupații ce le-au permis buna cunoaștere a zonei și a denumirilor (oameni care au participat la împărțirea pământului, căruțași, pădurari localnici). Am evitat, pe cât posibil, alegerea ca informatori a profesorilor, învățătorilor, primarilor, deși de multe ori, explicând care este obiectul cercetării noastre, am fost îndrumați de către localnici chiar către aceștia, existând prejudecata/convingerea că ei ar cunoaște cel mai bine toponimele. Trebuie să menționăm însă că uneori inginerii cadastrali, pădurarii și chiar primarii ne-au furnizat informații foarte importante pentru demersul nostru științific. Majoritatea informatorilor sunt bărbații, care, prin natura ocupațiilor lor, umblă mai mult prin zonă, deci o cunosc mai bine. Femeile au fost interogate pentru a afla denumiri ale zonelor din apropierea locuinței lor, pronunția unor toponime și pentru întrebări de sintaxă (dat fiind că ele sunt mai conservatoare în această privință).

Lista următoare cuprinde numele informatorilor de la care am cules materialul toponimic (pentru fiecare localitate, în ordine alfabetică). De asemenea, prezintă câteva date privind vârsta subiecților (la momentul anchetei), nivelul de școlarizare și ocupația acestora.

Blebea:

Ana Bârliba, 76 ani, 8 clase, agricultoare.

Gheorghe N. Bârliba, 80 de ani, 7 clase, factor poștal, agricultor.

Boboiești:

Vasile Andron, 63 de ani, muncitor în exploatare forestieră.

Ion Șuțu, 69 ani, 12 clase, maistru de exploatare forestieră.

Dolhești:

Elena Chirilă, 86 ani, 7 clase, agricultoare.

David Dumitru, 57 de ani, studii superioare, secretar la Primăria Pipirig.

Dumbrava:

Gheorghe Timofte, 84 de ani, 7 clase, agricultor.

Florica Timofte, 58 de ani, 8 clase, agricultoare.

Humulești:

Constantin Afrăsinei, 80 de ani, 8 clase, agricultor.

Jenița Afrăsinei, 77 de ani, 8 clase, agricultoare.

Ion Andone, 69 de ani, 12 clase, agricultor.

Dumitru I. Antoniu, 88 de ani, 4 clase, agricultor.

Vasile Bogus, 62 de ani, 4 clase, agricultor.

Minodora Bogus, 30 de ani, 12 clase, confecționeră.

Humulești-Noi:

Constantin Gheorghică, 73 de ani, 8 clase, șofer.

Leghinul:

Adrian Iosub, 72 de ani, 4 clase, muncitor forestier.

Lunca:

Mihai Jucănar, 78 de ani, 7 clase, agricultor.

Mănăstirea Neamț:

Petru I. Anghelina, 63 de ani, 9 clase și Școala silvică, pădurar.

Forin P. Anghelina, 36 de ani, studii superioare, pădurar.

Ion V. Ionașcu, 75 de ani, 8 clase, muncitor forestier.

Nemțișorul:

Gavril Avăcăriței, 68 de ani, 8 clase, agricultor.
Ion Gh. Tulan, 82 de ani, 7 clase, agricultor.
Vasile Tuleașcă, 69 de ani, 8 clase, agricultor.
Constantin Țucă Ursache, 79 de ani, 11 clase, agricultor.

Pipirigul:

Alexandru Vasiliu, 75 de ani, studii superioare, fost profesor, pensionar.
Ana Gavrilu, 70 de ani, 4 clase, agricultor și crescător de animale.
Vasile N. Gavrilu (zis Baci), 77 de ani, 8 clase, baci.
Vasile Ichim, 67 de ani, studii superioare, fost profesor de geografie (locuiește în Pipirig de peste 30 de ani).
Vasile Prună, 58 ani, 12 clase, pădurar.

Pâțâligenii:

Neculai Balmuș, 54 de ani, 8 clase, șofer.
Vasile Stănoaia, 52 de ani, 8 clase, muncitor forestier.

Plăieșul:

Constantin Bogdaproste, 44 de ani, 12+2 clase, inspector cadastral.
Ioan Fărnuș, 83 de ani, 5 clase, veterinar, agricultor.
Mihai Nistor, 66 de ani, 12 clase, învățător.

Plutonul:

Vasile Vrânceanu, 69 de ani, 7 clase, furnicularist.

Preuteștii:

Mihai Aionițoaie, 82 de ani, 7 clase, agricultor.
Vasile Aruxandei, 70 de ani, 4 clase, dulgher și agricultor.
Constantin Dascăluș, 66 de ani, 10 clase, păstor.

Stânca:

Dumitru Ciuhoreanu, 50 de ani, 10 clase, gardian public și agricultor.

Târgul Neamț:

Constantin Aron, 56 de ani, 11 clase, mecanic.
Constantin Bogdaproste, 44 de ani, 12+2 clase, inspector cadastral.
Margareta Dorneanu, 37 de ani, inginer de cadastru.
Constantin Lăzărescu, 76 de ani, șofer.
Aurel Popovici, 55 de ani, 11+3 clase, electronist.

Timișeștii:

Costache Onu, 67 de ani, 8 clase, agricultor.
Ecaterina Onu, 65 de ani, 8 clase, agricultoare.

Vânătorii-Neamț:

Adrian Bălțătescu, 43 de ani, studii superioare, inginer cadastral.
Constantin Chitan, 69 ani, 8 clase, agricultor.
Vasile Ciubotaru, 52 de ani, 9 clase, pădurar.
Ștefan Dumitriu, 60 de ani, 10 clase, pădurar.
Mihai I. Urzică, 46 de ani, 10 clase, vulcanizator și agricultor.
Neculai Urzică, 53 de ani, studii superioare, fost primar al comunei.
Vasile I. Urzică, 82 de ani, 7 clase, agricultor.
Radu Valeriu, 51 de ani, studii postliceale, brigadier.

Zvorănești:

Constantin Alexandru, 80 de ani, 7 clase, agricultor.

Atestări ale unor toponime din zonă au fost obținute din hărți și documente inedite aflate în arhivele primăriilor comunelor din aria cercetată de noi, în arhivele Ocoalelor Silvice din Pipirig și Târgul Neamț, Arhivele Naționale din Bacău, București, Piatra Neamț și Iași sau la Biblioteca Academiei Române din București, dar și din documente publicate în diverse volume. Denumirile relevate din textele vechi (acte de danie, de întărire a unor teritorii, hotarnicele etc., texte originale, copii sau traduceri) prezintă un interes deosebit pentru toponimist, ajutând la estimarea vârstei toponimelor, la identificarea formelor lor inițiale și urmărirea evoluției în timp, și, în cazul unora, la stabilirea etimologiei.

În ceea ce privește atestările din documentele editate, de cele mai multe ori am considerat ca fiind corecte identificările cercetătorilor istorici. De exemplu, conform indicelui de nume și localități, toponimul *Neamțul* desemnează, în primele atestări din DRH, A. Moldova, cetatea (locul unde sunt emise unele acte ale voievodului este cetatea; de altfel, nici nu deținem date care să ateste existența unei curți domnești la Târgul Neamț⁵). În unele cazuri, puține la număr, am identificat unele erori ale redactorilor în privința identificării obiectelor sociogeografice desemnate de toponime. De exemplu, în Indicele volumului DRH, A, XXII există o trimitere la pagina 153 pentru atestarea pârâului Secul, însă aici este menționată „valea Săcului” din braniștea mănăstirii Bisericiani, deci este vorba de un alt pârâu Secul, afluent al Bistriței. Deși în lucrarea lui Ioanichie BĂLAN, V. există numeroase inexactități de ordin istoric, am citat ocurențe aflate în acest volum, aici fiind menționate destul de multe toponime din zona noastră de anchetă.

În cazurile în care în volumele de documente am găsit traduceri mai puțin fidele ale toponimelor din text, am corectat; de exemplu, pentru **Обършіи источник Халъѣки**⁶, am dat „obârșia izvorului Halăucii” și nu „obârșia izvorului Halăuca”, cum era transliterat documentul din DRH, A, XXII, p. 159). Propoziția **Помилѣла с(ва)тѣи монастир Сѣкѣлова** a fost tradusă „am miluit sfânta mănăstire Săcului”⁷, dar noi am considerat că într-o traducere fidelă ar trebui să fie redat genitivul: „sfânta mănăstire a Săcului”.

Pentru a reda uzul unor toponime din zona noastră de anchetă în diverse stiluri ale limbii, am consultat unele lucrări geografice și opere beletristice. Când au fost identificate erori de grafie datorate scribilor, din documentele vechi, din hărți sau din lucrări mai recente, ele au fost puse în evidență prin [sic].

Uneori denumirile locurilor s-au transmis, din generație în generație, până în zilele noastre, altele ele s-au pierdut, dat fiind că obiectul desemnat a dispărut, ori au fost înlocuite de alte denumiri. Toponimele de odinioară atestate în documente dar pe care nu am reușit să le identificăm pe teren nu au fost introduse în dicționar, ele reprezentând, în intenția noastră, subiect al unui viitor studiu.

⁵ În MATEI, G. 92–93 aflăm despre existența unor curți domnești la Piatra-Neamț, Iași, Bacău, Roman, dar nu și la Târgul Neamț.

⁶ DRH, A, XXII, 158.

⁷ DRH, A, XVIII, 151.